

בחוקותי ב

(ד) אין דעם משל גופא: דער לשון „משל למה״ד למלך ששכר פועלים“, דלכאורה: דינגען פועלים איז ניט א זאך וואס איז שייך דוקא ביי א מלך (און בא אים איז דאס אויך ניט מצד מעלתו אלס מלך); יעדער מענטש קען דינגען (דינגט) פועלים — האט געדארפט שטיין „משל לאדם“ ששכר פועלים¹ און ער איז פונה מכל עסקיו און בא-צאלט דעם פועל וואס האט געטאן די מלאכה מרובה.

לתורכ רק בשביל הוכו² — המשך המשל.

וכן בפרשתנו לקמן בענין זה עצמו — עונש ע״ז שלא תשמעו לי — עה״פ (כו, יז), ונתתי פני׳ פרשי׳, פנאי שלי פונה אני מכל עסקי להרע לכם ואינו מוסיף ע״ז, משל למלך כו״, אף שבתורכ שם איתא, משלו משל למה״ד למלך כו״.

ויתירה מזו: להלן שם הביא רש״י התורכ, כמו שנאמר בטובה כו״ כך כו״ משלו משל למלך כו״, אלא שמקדים שהוא, מגדל תורכ מפרשה זו, ומוזה מוכח: א) שעה״פ כאן (הוא לא ש)רש״י מביא (מגדה אלא שהוא) פשש״מ, ב) גם בפסוק שם (יז) פירושו על, ונתתי פני׳, פנאי שלי פונה אני מכל עסקי כו״, הוא פירוש והכרח בפשש״מ, והוא פ״י אחר ממה שהביא לקמן אותו הענין (לכאורה) מ.אגדת תורכ. ולהעיר גם על השינוי: בפירושו שם מעתיק מהכ״, ונתתי פני׳, משא״כ בהפ״י שמביא מ.אגדת תורכ מעתיק מהכתוב, ונתתי פני בכס״.

וראה לקמן הערה 30.

(7) ואף שייל (בפשטות) מכיון שהנמשל הוא הקב״ה לכן המשל הוא לא מאדם סתם אלא ממלך — הרי מצינו בכ״מ שכתב סתם, משל למלך בדרך כו״ (פרשי׳ בשלח יד, ב), משל לאדם כו״ (פרשי׳ שם יו, ה, ועוד), אף שגם הם משלים להקב״ה — מלך. ועכצ״ל שכאן נוגע ומוסיף בתוכן הנמשל — ע״י שנמשל למלך דוקא.

(8) ולאידך מכיון שהמדובר במלך הוליל שבא לשלם שכר לעבדיו, ועד שכתב בתורכ בהעונש לקמן כו״, (שהוא) בפרשי׳ שם מ.אגדת תורכ כניל, משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי כו״.

א. פון פסוק¹, ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם² איז רש״י מעתיק די ווערטער, ופניתי אליכם³ און איז מפרש: אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, מלה״ד למלך ששכר פועלים וכו״ כדאיתא בתורכ.

איז דא ניט פארשטאנדיק:

(א) וואס פעלט אין דעם פירוש, אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם⁴ וואס רש״י דארף דאס מסביר זיין מיט א, משל .. למלך ששכר פועלים כו״?

(ב) לאידך גיסא: אויב ס׳איז עפעס ניט פארשטאנדיק אין דעם פירוש — וואס גיט דא צו דער „משל (למלך ששכר פועלים וכו״)“, וועלכער זאגט לכאורה ניט מער ווי דער פירוש גופא²?

(ג) נאכמער: פריער אין ס׳ אחרי³, ביים איסור פון דם (ועד״ז אין ס׳ קדושים⁴ ביים איסור פון נותן מזרעו למולך), איז רש״י מפרש ע״ד ווי ער איז מפרש דא (נאך אין היפך הטובה): „ונתתי פני — פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי ועוסק בו״⁵ און איז אויף דעם ניט מוסיף קיין משל⁶?

(1) פרשתנו כו, ט.

(2) יש מפרשים בתורכ (ראה קרבן אהרן. מלבי״ם. ועוד) שמדגיש, אבל אתם חשבו רב אני עתיד לחשב עמכם כו״, דהיינו שלישלשאל הוא שכר רוחני (בעוה״ב) — ולאזה״ע שכר גשמי (בעוה״ז), אבל ראה לקמן הערה 20.

(3) יו, יוד.

(4) ב, ג.

(5) והוא מתורכ אחרי וקדושים שם.

(6) ושוטט שאין לתרץ שגם בתורכ שם לא הובא משל — שהרי ידוע שרש״י מפרש פשש״מ ואין ענינו העתקת דרשת חז״ל וכו״, וגם כאן לא ציין

דא"י וואס עס שטייט, ופניתי אליכם", וואס מיינט: איך וועל זיך קערן צו אייך¹² — פארשטייט מען שוין במילא, אז ער איז זיך פונה פון אנדערע ענינים¹³?

איז דער ביאור בזה, לכאורה: אין פ' אחרי ביים איטור פון דם (ועד"ז אין פ' קדושים ביי נותן מזרעו למולד), רעדט זיך וועגן א יחיד, איז מובן דער פירוש, ונתתי פני, פנאי שלי פונה אני מכל עסקי ועוסק בו, אז דער אויבערשטער כביכול איז פונה פון די עסקי רבים און פארנעמט זיך מיט'ן יחיד¹⁴.

משא"כ בפרשתנו, וואס עס רעדט זיך וועגן כללות עם ישראל — ופניתי אליכם — קען מען פרעגן: וואס זאגט דער אויבערשטער, אפנה מכל (ולא—משאר) עסקי לשלם שכרכם — צי איז אין דעם אויבערשטנס עסקים נישט נכלל אויך דאס וואס ער גיט זיך אפ מיט אידן און צאלט זיי שכר פאר קיום התומצ'¹⁵?

דעריבער דארף רש"י מפרש זיין אין אונזער פרשה באזונדער, אז אויך ופניתי אליכם (כאטש עס רעדט זיך וועגן כללות עם ישראל) ווערט געמיינט

ב. לכאורה וואלט מען געקענט דאס מסביר זיין, בהקדם השאלה: וויבאלד אז רש"י האט שוין פריער מפרש געווען אז דער תוכן הפירוש פון, ונתתי פני (ועד"ז, ואני אתן את פני) איז, פונה מכל עסקי בו — פארוואס דארף רש"י דא נאכאמאל איבער'חזור'ן דעם זעלבן פירוש¹⁶ [ובפרט אז די באווארעניש אז ונתתי פני וכיו"ב מיינט, פנאי שלי פונה אני מכל עסקי איז נויטיק בלויז דארטן וואו עס שטייט דער לשון, פני (וואו מ'קען א טעות האבן אז דאס איז¹⁷ (בלויז) פון לשון פנים¹⁸), אבער

(9) ובכל אופן צ"ע הטעם לכפל הפירוש בקדושים מכיון שכבר פירשו באחרי. ויתירה מזו בפרשתנו (כו, יז) כופל הפירוש על ונתתי פני. וראה לקמן הערה 16.

(10) להעיר מפרשי תשא לג, יד. ואתחנן ה, ז. (11) ראה מפרשי רש"י (רא"ם וגו') אחרי קדושים שם. בגו'א (קדושים שם), מפרש שגם לרש"י פירוש פני כמשמעו, אבל מזה שרש"י מקדים בתחילת פירושו, פנאי שלי, דלא כבתורי' שם שכתב רק, פונה אני בו, משמע, שלרש"י פני דפני, שם הוא רק, פנאי' (ראה באר מים חיים בפרשי אחרי שם. וראה תיב"ע שם, פנוייתא'). משא"כ בתורי' שיש לפרש מל' פני כפשוטו (ולא כברא"ם), אבל ראה קרבן אהרן אחרי קדושים שם. ובפרט ע"ס פרשי תשא שם. וק"א לתורי' פרשתנו כו, יז.

ומה שלא פרשי כהתרגום, רוגזי' (ראה רא"ם קדושים שם) וכפירושו באכפרה פניו (וישלח לב, כא) — י"ל, כי שם מוכרח הפי' ממש'נ, אנכפרה, משא"כ בפ' אחרי קדושים שנאמר, ונתתי פני, ואני אתן את פני ולהעיר מפרשי נשא ו, כו [ולהעיר מפרשי תהלים לד, יז. ועפ"י יש להעיר במש"כ ברא"ם וגו'א בפ' אחרי קדושים שם, ובק"א שם. אבל בפרשי שם הביא הכתוב (קדושים כ, ה) ושמתי (אני אתן) פני באיש ההוא ולא הכ' לפני' בהפרשה וגם לא דפ' אחרי לפני', ובכלל דובר כמ"ס פרשי בניד אינו כדיוק גמור ע"ס פש"ש כמו פירושו עז"ה. ואכ"מ].

ולהעיר מספר השרשים לרדיק שורש פנה, שהכנים כולם בשרש אחד. ושם: ומהו נקראו פנים לפי שהם פונות הנה והנה. ולהלן שם, ולפי שהכנס נראה בפנים כו'. ואכ"מ.

(12) עוד שינוי בפרשי פרשתנו לפירושו בפ' אחרי קדושים שם: בפרשתנו מעתיק מהכתוב תיבת אליכם ובפ' אחרי קדושים מעתיק רק, ונתתי פני אתן את פני. ולא, בנפש, או, באיש'.

(13) דוחק גדול ע"ס פש"ש לפרש כאן שהוא כמו (נשא ו, כה) יאר ה' פניו אליך ופרשי שם.

(14) בק"א לתורי' מפרש שרז"ל באו לשלול שמלת פניתי הוא לא מל' פני, שהרי כל הברכות הוא ע"י השגחת הקב"ה, אלא מל' הפנה וירצה אפנה משאר עסקי. וראה לקמן הערה 30.

(15) ובפרט שממשיך בקדושים שם באיש' ופרשי (מתורי' שם) באיש ולא בצבור (וראה פרשי שם, ה). ובתורי' מפרש גם בפ' אחרי, בנפש ולא בצבור.

משא"כ צו אידן איז א שר רוחני לעוה"ב, ווי מפרשים טייטשן.¹⁶

און דערמיט איז אויך מובן: (א) פאר-וואס אויך כלפי דעם שר פון כללות עם ישראל פאסט צו זאגן, אפנה מכל עסקי — די, עסקים פון אויבערשטן וואס איז כולל דעם עסק פון צאלן שר צו די פילע אומות,¹⁷ משא"כ דער „לשלם שכרם" צו אידן איז א ספעציעלער סארט שר וואס איז נישט בדומה צו „כל עסקי", מ'דארף פונה זיין פון עוה"ז לעוה"ב. (ב) וואס ער זאגט „משל למלך כו" ווארום די מציאות פון „שר פועלים הרבה" איז ע"ד הרגיל בא א מלך בהרבה ביותר.

עס איז אבער שווער אזוי איינצו-לערנען אין פרשי ע"פ פשוטו,¹⁸ ווארום לפי"ז האט דאך רש"י געדארפט מעתיק זיין פון תו"כ אויך די ווערטער „הרבה והי שם פועל א' כו" (אדער עכ"פ דעם ווארט „פועלים הרבה") — וואס זיינען אן עיקר בפירושו — און נישט באגנוגענען זיך מיט מרמז זיין זיי דורך „וכי כדאיתא בתו"כ".

מז מען זאגן, אז דער עיקר הסבר וואס רש"י דארף האבן צו זיין פירוש אפנה מכל עסקי לשלם שכרם איז שוין דא אין די ווערטער וואס רש"י איז מעתיק „משל למלך ששכר פועלים" (פון די איבעריקע פרטים פונעם משל, קומט נישט צו קיין חידוש

אפנה מכל עסקי¹⁶ לשלם שכרם; און דאס איז מוסבר מיט א „משל למלך ששכר פועלים וכו' כדאיתא בתו"כ" — וואס אין תו"כ איז ער ממשיך „ששכר פועלים הרבה והי שם פועל א' ועשה עמו מלאכה ימים הרבה נכנסו הפועלים ליטול שכרם ונכנס אותו הפועל עמהם", האט דער מלך גע-זאגט אז פריער וועט ער זיך אויס-רעכענען מיט די פועלים הרבה און זיי באצאלן, און דערנאך „אפנה לך"; ועד"ז איז אין נמשל, אז „היו ישראל בעוה"ז מבקשים שר מלפני המקום ואיה מבקשים שר מלפני המקום והמקום אומר להם ישראל בני אפנה לכם כו' אבל אתם חשבון רב אני עתיד לחשב עמכם".

איז פון דעם משל מובן, אז: (א) ס'זיינען דא נאך פועלים וואס דער אויבערשטער דארף זיי געבן שר, און אויך דאס איז פון די עסקים פון דעם אויבערשטן. (ב) די אוה"ע זיינען „פועלים הרבה", און די אידן, איין אומה, איז ווי א פועל אחד. (ג) דער שר צו אוה"ע איז א שר גשמי בעוה"ז,

16 וי"ל (ע"ד הנ"ל) שמתעם זה הוצרך רש"י לפרש ב' קדושים — אף שכבר פירש כן (באיטור דם) ב' אחרי: ב' אחרי שמדובר בהפרשה שם באיטור שחטי חוץ כתיב (הי'). למען אשר יביאו בני גר אל פתח אוהל מועד גר וזבחו גר לה' גר חורק הכהן גר לריח ניחוח לה'. וכן במסוק שלפניו (פסוק ט'). ואל פתח אוהל מועד לא הביאו גר'. ואיך י"ל שרק שם אפשר לפרש, פונה אני מכל עסקי, שהוא ענין הקרבת הקרבנות להוי במקדש הוי לריח ניחוח להוי. משא"כ בקדושים אין המדובר ע"ד עסק מיוחד דהקביה ולכן ס"ד שאין לפרש שם „ואני אתן את פני — פונה אני מכל עסקי, ולכן הוצרך רש"י לפרשו גם שם.

17 ועפ"ז מובן גם בנוגע לתו"כ מה שרק בפרשתנו כתב „משל למלך למלך ולא באחרי וקדושים".

18 נסמן לעיל הערה 2.

19 ובתיביע פרשתנו עה"פ: ואתפני מן אגר עוממי למשלמא לכו"ן אגר עובדיכו טביא.

20 נוסף על: (א) הקושיא הנ"ל מדוע הוצרך לפרש עוה"ז לקמן (כו, יז) בנוגע לכלל ישראל. (ב) בפרשי בפשט"א א"א"ס לפרש השכר לבני הוא שר רוחני לעוה"ב — שהרי הן השכר שבהכתובים לפניו והן השכר שבכתוב זה ובהכתובים שלאח"ז מפורש שהם שר גשמי.

אליין איז (דאך בטבע הבריאה און ס'איז) נישט קיין ברכה, און וויבאלד אז בפרשתנו רעדט זיך וועגן דעם אויבערשטנס'ס ברכות צו אידן, דארף מען זאגן, אז והפריתי מיינט אויך ורבי' ובמילא איז דער טייטש פון „והרביתי" נישט רבי' (אין כמות), נאר ריבוי באיכות — „בקומה זקופה" ²¹.

ס'איז אבער נישט פארשטאנדיק: אין וואס באשטייט די ברכה פון „והפריתי, בפר' ורבי' — אויך „אחד מוליד הרבה" איז לכאורה נישט קיין ברכה וואס איז אויסגעטיילט במיוחד פאר אידן (דאס איז פאראן אויך בא אוה"ע)?

ד. דער ביאור בכ"ז: די שוועריקייט אין די ווערטער „ופניתי אליכם" איז: אויב מ'זאל לערנען אז „ופניתי אליכם" מיינט ווי דער „ונתתי פני" פון פ' אחרי (און ווי „ואני אתן את פני" אין פ' קדושים) — „פונה אני מכל עסקי לשלם שכרכם" — האט דאך דאס געדארפט שטיין אין אנהייב פרשה, תיכף נאך „אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם" אלס הקדמה צו אלע יעודים פון דער פרשה (אדער — נאכ' דעם, אלס זייער אפשוט), ע"ד ווי עס איז טאקע אין פ' אחרי (און פ' קדושים):

פון דעם וואס דער פסוק זאגט עס אינמיטן רעכענענדיק די יעודים ועניני שכר אויף קיום התומצ, איז לכאורה מוכח, אז „ופניתי אליכם" אין אונזער פרשה מיינט נישט „אפנה מכל עסקי וכו'", נאר א שכר פרטי מסוים ומיוחד אויף תורה ומצות.

דעריבער דארף רש"י מפרש זיין אז אויך דא מיינט עס „אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם"; און דאס וואס עס

אין הבנת פשט המקרא, און דערפאר באנוגנט זיך רש"י מיט „וכו" כדאיתא בתוי"כ" ²¹.

ג. דערנאך שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „והפריתי אתכם" און טייטשט „בפר' ורבי'", און „והרביתי אתכם, בקומה זקופה".

דארף מען פארשטיין: אין פ' בראשית ²² האט רש"י געטייטשט אז „פרו" מיינט „אחד מוליד אחד ולא יותר", און „רבו" מיינט „ש אחד מוליד הרבה" — היינט ווי לערנט ער דא אז „והפריתי" מיינט אויך „ורבי'" ²³?

מפרשים ²⁴ זאגן אז דא קען מען נישט לערנען ווי אין בראשית, ווארום „פרו"

(21) בראש כ"א: פ' דרך משל ששכרכם הרבה מאד וצריך פנאי כדי לעמוד עמכם בחשבון הפרוע לכם כל זכותכם כדאיתא בתוי"כ משל כו. אבל: א) ברש"י לא פ' כאן „פניתי" מלשון „פנאי" כבאחרי וקדושים (וראה לעיל בפנים סעיף א.) ב) ברש"י לא הועק, אבל אתם חשבון רב' שבתוי"כ ורק מצוין „וכו" לתוכן המשל שבתוי"כ.

(22) א, כב.

(23) בביאורי מהראי (והובא בש"ח) ועד"ז בבאר מים חיים (לפרש"י) משכיל לדוד (מנח"י): דא"כ אתכם ליל היל למכתב והפריתי והרביתי אתכם כבכל התורה כמו (פרו) ורבו ויפרו וירבו אע"כ תרי מילי כתיבה הכא — אבל גם בישמעאל נאמר (לך יו, כ) „והפריתי אותו והרביתי אותו" ולא פרש"י כלום. ומשי"כ בשפ"ח • ומשכיל לדוד — הרי לא נזכר כלל בפרש"י שם. וראה דברי דוד (להט"ז) כאן. ומ"ש בווישלה (לה, יא) פרה ורבה ופרש"י „ע"ש שעדיין לא נולד בנימין כו" — י"ל בפשטות (שע"פ פרש"י) הכתוב עצמו מפרשו שם (פרה —) גוי, בנימין, (ורבה —) גוים, מנשה ואפרים כו' (מלכים), שאול ואיש בושת משבט בנימין). אבל עפ"ז יש לפרש עד"ז בלך שם, כדברי דוד ומשכיל לדוד, אלא ששם אין נזכר אסילו בפרש"י כניל.

(24) ראה באר יצחק בפרש"י כאן.

(*) ומשי"כ. מלת אותו מיעוט כו' ולא בני קטורה — מפור"י הפכו לכאורה בחיי שרה כה, א"ד ובפרש"י שם. וראה ת"א שם. ואכ"מ.

ועד'זי „ואת מצותי תשמרו, הוּ עמלים בתורה ע"מ לשמור ולקיים כו"י²⁷;

און דער אופן אין קיום התורה ומצות — מער ווי ס'איז דער חיוב ע"פ תורה — איז בדוגמא צו (דעם משל פון) א „מלך ששכר פועלים, וואס זיי טוען אזא ארבעט אין וועלכע די בני המדינה זיינען ניט מחוייב,

ובמילא איז אויך פארשטאנדיק, אז פאר אזא אופן פון קיום התורה ומצות דארפן אידן באקומען א שכר נוסף ומיוחד²⁸.

ו. דערמיט איז מובן וואס „ופנית אליכם“ שטייט אין מיטן דער פרשה:

וויבאלד אז „בחוקותי תלכו גו"י מיינט — מיט א הוספה פון „עמלים בתורה“ איז מובן אז אין דעם איז בדרך ממילא נכלל דער לימוד חיובי פון תורה; ווי ער זאגט מפורש „ואת מצותי תשמרו“ (וואס דאס איז כולל אויך קיום המצות (ולמוד התורה בכלל))²⁷. קומט אויס, אז פאר מקיים זיין דעם „בחוקותי תלכו גו"י“ קומט אידן צוויי סוגי שכר: א) פאר עצם קיום פון תומ"צ (באופן הרגיל, וויפל מ'איז מחוייב), ב) א ספעציעלער שכר פאר עמלים (בתורה), פארן קיום התומ"צ מיט א הוספה.

און בהתאם מיט דעם ווערן דערנאך אנגעזאגט די צוויי סוגי שכר: פריער זאגט אן די תורה דעם שכר אויף קיום

שטייט באמצע הפרשה און ניט גלייך ביים אנהייב פון די אלע עניני ברכות ושכר, איז עס רש"י מסביר דורכן „משל .. למלך ששכר פועלים“ (כדלקמן).

ה. דאס וואס סתם א מענטש, אדער אפילו א שר, דארף דינגען פועלים (פאר שכר) זיי זאלן פאר אים טאן א מלאכה, איז פארשטאנדיק, ווייל ער קען ניט צווינגען א צווייטן צו ארבעטן פאר אים;

ווי קומט עס אבער, אז א מלך זאל דארפן דינגען פועלים? — זייענדיק דער מושל ושולט אויף דער מדינה, מוז דאך יעדער פון די בני המדינה טאן און אויספירן רצון וציווי המלך,

איז דערפון פארשטאנדיק, אז דא רעדט זיך ניט וועגן ענינים וואס די בני המדינה זיינען מחוייב צו טאן פארן מלך (אדער לטובת המדינה) (די ענינים ווערן אפגעטאן איידער „שכר פועלים“), נאר וועגן צוגאב-זאכן וואס זיינען ניט קיין חיוב והכרח פארן מלך (אדער פאר זיין מדינה); ולכן — כדי אז אויך די זאכן זאלן ווערן אפגעטאן, מוז דער מלך דינגען פועלים וואס מ'דארף זיי געבן שכר (מרובה)²⁶.

און אזוי איז עס אויך אינעם נמשל: די פרשה הייבט זיך אן „אם בחוקותי תלכו“, וואס מיינט, ווי רש"י טייטשט אפ, „שתהיו עמלים בתורה“ — ניט נאר לימוד התורה וויפל מ'איז מחוייב, נאר „עמלים בתורה“, מערער ווי ס'פאדערט זיך מצד דער פשטות המצוה פון ת"ת;

27 ראה בארוכה לעיל ע' 314 ואילך שההכרח לפרש"י ש„בחוקותי תלכו“ קאי על „עמלים בתורה“ הוא, כי אם הכוונה ללימוד התורה סתם כפי החיוב ע"פ תורה, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות (כולל גם מצות ת"ח) אמור"י (לשון רש"י ריש פרשתנו).

28 עפ"י י"ל גם בתוכי שלכן הביא כאן דוקא משל למלך ולא באחרי קדושים.

26 ועפ"י מובן מה שבי' פועלים ולא עבדים (כנ"ל הערה 8). ולהעיר מרמזים הל' מלכים פ"ד הי"ג: בעלי האומניות כו' ונתנו שכרן כו' עבדים כו' ונתנו שכרן או דמיהו (וראה לחי"מ שם). ולהעיר מפ"ג הי"ד שם.

אויפן ערשטן סוג שער, וואָס קומט פאַר קיום התומצ' באופן הרגיל (לויטן חיוב), קען מען ניט זאָגן, אפּנה מכל עסקי לשלם שכרכם — ווייל (א מעין פון) דעם סוג שער באַקומען אויך די אוה"ע פאַר זייער קיום פון די שבע מצות בני נח³¹ (און פאַרן לימוד התורה פון די דינים אין וועלכע זיי זיינען מחוייב);

משא"כ דער שער מיוחד פאַרן אופן העבודה פון עמלים בתורה וכו' (ע"ד מלך ששכר כ"ה), וואָס איז ניטאָ ביי אוה"ע, זיינען דעריבער די ברכות אין אַן אופן פון, ופּנית אליכס, אפּנה³²

קוממיות. משא"כ בהקללות, ונתתי פני' אין לומר בזה, כמו שנאמר בטובה' כי בפסוק שלאח' מפורש ואם עד אלה לא גר' ויטפתי לטירה גר' שבע גר', וכן בהפסוקים שלאח' מוסיף בהחטאים ובהקללות זו למטה מזו (פסוק כא"ב. כג"ד. כ"ח) וא"כ מובן ש, ונתתי פני' הוא לא רעה מופלאה ביותר (שהרי מוסיף אח' והרבה), רק לגבי הרעה שבהקללות לפנ'. וזהו עצמו הטעם שלא נאמר בהקללות, ופנית אליכס' כמו שנאמר בטובה.

ואולי י"ל שזה החילוק בלשון רש"י, שבעונש כתב, פונה אני מכל עסקי' (ועד' באחרי וקדושים שם) וב, לשלם שכרכם' כתב, אפנה מכל עסקי כו': פונה אני' הוא לשון הווה (רגע אחד), אפנה — עתיד (דבר ההווה תמיד **).

ועפ"ז יובן גם מה שבפירושו, פונה אני מכל עסקי' מעתיק רק, ונתתי פני' ובמי' התריכ מעתיק מהכתוב גם חתב, בכס' כמו שהעתיק בטובה ופנית אליכס' — ראה הערה 33.

(31) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ח: ויש לו חלק לעולם הבא, אבל בתריכ משמע (ראה הערה 2) ששכר שאר הפועלים הוא רק בעוה"ז. וי"ל שבתריכ הכוונה לעיקר השכר או שמדובר ע"ד הרוב. — וראה הערה 20.

(32) אפנה לטוג אחר של שכר.

התומצ' באופן הרגיל, וואָס בכללות איז דאָס דער שער פון, ונתתי גשמיכם בעתם גר'²⁹; און דערנאָך, נאָכ'ן שער הניל, אינמיטן פרשה, זאָגט דער פסוק דעם צווייטן סוג שער (פאַר עמלים בתורה כו') — ופּנית אליכס', פאַר דער עבודה אין אַן אופן פון עמלים בתורה וכו' ווערט זיי געגעבן אַ נייע העכערע דרגא פון שער, שער אין אַן אופן פון, אפּנה מכל עסקי לשלם שכרכם³⁰;

(29) בכללות כל הברכות דפרשתנו לגבי הברכות דפ' עקב (יא, יד ואילך) הם למעלה מהטבע — ראה בארוכה לקריש חייט ע' 116 ואילך. ולכן גם כמה פרטים שלפני הפסוק ד, ופנית אליכס' מפורש שער למעלה מהטבע. אבל בפרטיות, גם בפרשתנו גופא — ב' הענינים, כבפנים.

(30) עפ"ז י"ל שזהו גם כוונת רש"י לקמן, ונתתי פני בכס, פנאי שלי פונה אני מכל עסקי להרע לכם' — כי גם שם בא לתרץ מה שנאמר לאחרי כמה פסוקים של קללה (ולא כפירושו ב' אחרי וקדושים שם), וגם אינו מקדים בהכ' ואם עד אלה גר' ככתוב שלאח' ובכמה פסוקים בהמשך התוכחה, וע"כ מבאר שזהו פני' מיוחדת, להרע לכם', כי נוסף על הקללות (שבפסוק טז) שבאים (בעיקר) מצד, אם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה' (ראה פרשי' שם), הוא, פונה מכל עסקי להרע לכם' שלא ע"ד הרגיל, אם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם ג' להפרכם את גר' (ראה פרשי' בכתוב) שהם עבירות שלא ע"ד הרגיל.

אבל לאידך לא כתב רש"י בפשטי' כבתריכ (שמעתיק שם לקמן), כמו שנא' בטובה ופנית אליכס' כן נאמר ברעה ונתתי פני משלו משל כו' ועוסק אני עמכם לרעה',

כי לפרשי' ופנית אליכס' בטובה, לשלם שכרכם, הרי זה מיוחד ומופלא לגבי השכר שלפני, שכתוצאה מזה (מ, ופנית') באו כל פרטי השכר הנאמר בהכתובים שלאח' עד, ואולך אתכם

(*) עפ"ז יובן גם השינוי דב' אחרי וקדושים מסיים, ועוסק ב' משא"כ בפרשתנו הן לפנ' בהשכר כתב, לשלם שכרכם' וכן שם, להרע לכם', כי גם ב'פסוקים לפנ' בפרשתנו מדובר איך שהקב"ה עוסק בישראל.

(**) פרשי' בשלח טו, א. ויתרה מזה בפירושו ויצא כט, ג. כי בכיבוי, לשון הווה משתנה לדבר כלשון עתיד ובלשון עבר.

מכל עסקי לשלם שכרכם³³.

דער עבודה נוספת³⁷ פון אידן אין אן אויפן פון עמלים בתורה, און דעריבער איז דער שר פאר אידן אויסגעטיילט אין אן אויפן פון „אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם“ (ער איז פונה צו אן אנדער סוג שר — אפילו פון דעם „עסק“ צו געבן שר פאר חסידי אומות העולם).

ז. לויט דעם איז אויך מובן דער המשך פון פירוש רש"י אויף „והפריתי אתכם — בפרי ורבי“: וויבאלד אז דא רעדט זיך נישט וועגן סתם שר, נאר וועגן א שר נוסף ומיוחד (באופן פון „ופניתי אליכם“) — נאר פאר אידן (און נישט בא אוה"ע) — קען מען נישט זאגן אז „והפריתי“ מיינט „פרי“ און „והרביתי“ „רבי“, ווייל אזא אויפן ברכה איז דאך דא אויך בא אוה"ע³⁸; מוז מען זאגן, אז „והפריתי“ איז א ברכה מיוחדת וואס איז נישט ע"ד הרגיל און דאס קומט נאר אלס תוצאה פון „ופניתי אליכם“.

דעריבער לערנט רש"י אז „והפריתי“ א"יין מיינט (נישט נאר פרי, נאר) אויך דעם ענין פון רבי, „אחד מוליד הרבה“; ד.ה. ס'איז נישט נאר וואס דער ווארט „והפריתי“ איז כולל ביידע ברכות פון פרי און רבי (מוליד א' און דערנאך — מוליד הרבה) — נאר ס'איז א חידוש אין דער עצם ברכה „פרי“, אז דער „והפריתי“ גופא איז אין אן אויפן פון „רבי“³⁹.

(37) ע"ד פשוט — כהנלמד (לפני) בהעליו דעתה (ע"י נסיון העקדה) ידעת כי ירא אליכם אתה (וירא כב, יב) דאברהם אבינו. וראה בפרשי שם שבזה תשובה לאומות.

(38) וכיון שאפנה מעסקי הרי כשנאמר והפריתי שהוא בענין דבניי מובן שצ"ל לא פחות מאשר בןשמעאל) עסקי — גם „רבי“. וראה רש"י שם יז, יט (ד"א).

(39) ראה גם ראב"ע ורמב"ן כאן.

[כאטש אז רש"י זאגט דעם לשון (פון תורכ), „מלך ששכר פועלים“ — ל' רבים — אז אויך די אנדערע (נישט אידן) האט דער מלך געדונגען, ד.ה. אין נמשל, אז אויך ביי די אומות איז דא דער אויפן העבודה פון לפנים משורת הדין (ובמילא — אויך א שר מיוחד) —

איז דאס דערפאר וואס אויך צווישן נישט אידן זיינען פאראן חסידי³³ אומות העולם³⁴ וואס טוען מער ווי עס פאר דערט זיך פון זיי³⁵; אבער אויך די עבודה זייערע קומט אינגאנצן נישט³⁶ צו

(33) ע"פ כהנ"ל מובן מה שהעתיק רש"י גם תיבת „אליכם“, משא"כ באחרי וקדושים שם (כנ"ל הערה 12 — כי: א) באחרי וקדושים שם עיקר הפירוש הוא ביאור התיבה „פני“, שהוא „פנאי שלי“ (כנ"ל בפנים); משא"כ בפרשתנו שאין הכרח לפרש תיבת „ופניתי“ (ב) לאידך: בפרשתנו ההדגשה (ופניתי) אליכם — לשלם שכרכם, שהוא פני ושכר מיוחד לישראל לגבי אוה"ע (עד שאומרים ע"ז „אפנה מכל עסקי“ כנ"ל בהערה 30), משא"כ באחרי וקדושים שעיקר ההדגשה שהוא „פונה מכל עסקי“ של הכלל כו'.

(34) „פועלים“ ל' רבים הוא כי יש ע' אומות (רבים) ובני ישראל אומה אחת נקרא „פועל אחד“ (תורכ שם) לגביהם.

וע"פ פס"ד הרמב"ם שם שזהו כשמקיימין ז' מצות בני נח כו', י"ל ד„פועלים“ ל' רבים הוא כפשוטו, שקאי (גם) על חסידי אומות העולם עצמן. ובפרט ע"פ הגירסא (בכת"י התימנים) דהרמב"ם (שם בסופו) „אלא מחכמיהם“.

(34) ראה רמב"ם שם. ומדייק „ונוהר לעשותו וכו' אבל אם עשאו מפני הכרע כו' ואינו מחסידי אוה"ע כו'“. ואכ"מ.

(35) להעיר מדמא בן נתינה (קידושין לא, א).

(36) כי בכלל (גם בקיום התומצ"ק כפי החיוב) בני ע"י שמקיימים „שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי“ נעשו מנולה מכל העמים גו'. כהנים וגוי קדוש (יתרו יט, ה') — כחילוק דכהונה וקדושה לגבי חול.

וכיו"ב) איז מובן, אז דער תשלום שער גייט נישט אריין אין כלל פון „עסקי“ (פון אויבערשטן), דאָרף מען פאַרשטיין, פאַרוואָס זאָל דאָס פאַרנעמען זיך מיט צאָלן שער צו די אידן נישט אַריינגע-רעכנט ווערן אין די „עסקים“ פון דעם אויבערשטן?

מזו מען זאָגן, אַז, דער „ופניתי אליכם“ דריקט אויס אַ טיפּערן ענין ווי די צוגעטראָגקייט וואָס איז דאָ אינעם ענין פון „עסק“.

וועט מען דאָס פאַרשטיין דורך מבאר זיין דעם תוכן פון „עסק“ און זיין מובן בפנימיות הענינים: „עסק“ ביי אַ מענטשן למטה, באַדייט אַז דער מענטש איז אַריינגעטאַן אין אַ צווייטער זאַך, וואָס איז נישט ער אַליין ווי ער איז פאַר זיך. ד.ה. די פאַרנומענקייט פון אַ מענטשן אין אַז עסק ווייזט אויף אַ תנועה און בחינה וואָס איז אַ ירידה (פון —) לגבי זיין עצם מהות.

און אזוי איז עס אויך למעלה כביכול: דער אויבערשטער איז אינגאנצן נישט בגדר המשכה וגילוי; און דעריבער ווערן אַלע השפעות און המשכות פון אויבערשטן אָנגערופן „עסקי“ — ווייל זיי קומען פון דער מדרג פון אור אלקי וואָס איז אין דער בחינה פון המשכה וירידה.

און דאָס איז דער טייטש „אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם“:

התהוות העולמות, און אפילו דער ענין פון שער ועונש ע"ד הרגיל און

דער „פרו“ ביי אומות העולם מיינט נאָר אין אַן אופן פון „אחד מוליד אחד“, אַבער נישט אַז דער געבוירענער אחד מוז זיין אַ „מוליד“; ער קען זיין אַן עקר (אָדער זי אַן עקרה)⁴⁰. משא"כ די ברכה „והפריתי“ ביי אידן איז פירושה, אַז גלייך אפילו ווען ס'איז „אחד מוליד אחד“, איז דער געבוירענער „אחד“ גופא אין דער בחינה פון ריבוי („רבי") — ווייל פון דעם „אחד“ וועט זיין אַ המשך עד סוף כל הדורות. ע"ד ווי עס שטייט⁴¹ ביי אברהם „וארב את זרעו ואתן לו (א בן יחיד) את יצחק“, ווייל דורך יצחק איז שפעטער אַרויסגע-קומען אַ ריבוי עצום [און עאכ"כ אַז עס וועט זיין ביי זיי — הברכה שישנה גם בא"ה „אחד מוליד הרבה“ כפשוטו⁴²].

און וויבאלד אַ „והפריתי“ איז שוין כולל „רבי" (א ריבוי בכמות), דאָרף מען זאָגן, אַז דאָס וואָס שטייט דערנאָך „והרביתי אתכם“ קומט מוסיף זיין אַ ריבוי באיכות (כנ"ל סעיף ג'), און דער ריבוי איז אויך דוקא מצד „ופניתי אליכם“; אויף דעם זאָגט רש"י „והרביתי אתכם, בקומה וקופה“, ד.ה. אַז נישט נאָר עס וועט מקוים ווערן די הבטחה „ורב יעבוד צעיר“⁴³, נאָר נאָכמער: מצד „ופניתי אליכם“ וועט דער צעיר ווערן אין אַן אופן פון „והרביתי“, ווערן „רב“ — „בקומה וקופה“.

ה. לכאורה איז נאָך אַבער אַלץ נישט גלאַטטיק: פון לשון רש"י „אפנה אני מכל עסקי לשלם שכרכם“ (נישט „שאר עסקי“

44) ובפרט שאינו כותב כפירושו באחריו וקדושים שם, ועונש ב"י כנ"ל.

45) „כי לא זה היא עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו ומקבלים חיותם ממנו ית" (תרא צט, ב. לקוית שה"ש ת, א).

40) להעיר מעקב ז, יג: והרבך וברך פרי בטן. ובפסוק יד: לא יהי' בך עקר ועקרה גר.

41) יהושע כד, ג.

42) שזה מובן במכשיכ מהג"ל.

43) תולדות כה, כג.

זיי זיינען נצטוה געווארן, זיינען זיי „מקבלים“ — זיי זיינען מקבל און פאלגן דעם ציווי פון אויבערשטן; בשעת אבער ס'איז דא דער „עמלים בתורה“, מער ווי עס פאדערט זיך מצד הציווי, איז עס שוין אן ענין (אויך) פון „משפיע“, וואס ער איז זיך מייגע און טוט בכח עצמו⁴⁹, ווערט מען דורכדעם „דומה לבורא“⁵¹ — סיווערט נגילה ביי א אידן למטה זיין שרש אין עצמות — ובמילא איז אויך דער שכר פון עצמות, „ופנית אליכם, אפנה מכל עסקי שלם שכרכם“.

און דערפאר קומט דער שכר (פון „ופנית אליכם“) אראפ לכל לראש אין „והפריתי אתכם בפר' ורב'“, אן ענין פון השפעה — ווייל (נוסף אויף דעם) וואס דער ענין פון הולדה בכלל איז דאס דער כח הא'ס⁵², (אין) בשעת אן דאס איז מצד „ופנית אליכם“ ווערט דער „והפריתי“ גופא אין אן אופן פון „פר' ורב'“, וע'ד הנ'ל, אן אויך יעדע פרטיות'דיקע איינצעלנע הולדה איז אין אן אופן פון א'ס עד סוף כל הדורות, כנ'ל.

י"ד. מען דארף אבער פארשטיין: אין המשך הברכות נאך „ופנית אליכם“ רעכנט אויס דער פסוק כמה וכמה עניני

אפילו צו אידן, איז נאך פון אורות וגילויים, און דערפאר ווערט עס אלץ נכלל אין „עסקי“ פון אויבערשטן (ווי עצמותו ית' איז זיך מצמצם אין א תנועה פון המשכה, אין עשר ספירות וכו')⁴⁶;

בשעת אבער די עבודה פון אידן איז אין אן אופן פון „עמלים בתורה“, מערער ווי עס פאדערט זיך פון אים מצד הציווי — ד.ה. זיין קיום התומ'צ איז באַ עס ניט ווי אן „עסק“ וואס ווערט געטאן בלויז מיט זיינע כחות הגלויים און חיצוניות הנפש, נאך ער איז אריינגעטאן אין דעם מיט זיין פנימיות הנפש (און דערפאר טוט ער מער ווי ער איז מחוייב)⁴⁷ — דאס רופט ארויס אויך מלמעלה, אן עס זאל זיין „ופנית אליכם“ דער אויבערשטער קערט זיך צו דעם אידן מיט זיין פנימיות ועצמיות (העכער פון אלע אורות וגילויים — „אפנה אני מכל עסקי“), ביז עס ווערט ישראל וקוב'ה כולא חד.

ט. נאך אן ענין אין דעם:

דער גדר פון א נברא איז וואס ער איז א מקבל, וואס דאס איז אזוי אויך ביי די העכסטע נבראים; און אפילו אורות וגילויים הכי נעלים איז אויך כללות ענינם וואס זיי זיינען מקבל פון העכער (ובמילא איז ניט שייך ביי זיי אמיתיות הענין פון „משפיע“); דער אמת'ער ענין פון „משפיע“ — אן קיין שייכות צו קבלה — איז מערניט ווי אין עצמות⁴⁸.

און דעריבער, בשעת אידן לערנען תורה און זיינען מקיים מצות אויף וויפל

(46) ראה תו"א ד"ה ארדה נא (טו, א ואילך). ובכ"מ.

(47) להעיר מלקוית (מטות פה, א) בהמעלה של דקדוקי סופרים על דברי תורה. וראה לקושי ח"א ע' 87.

(48) ראה אוה"ת ויקרא ס"ע תצד ואילך.

(49) להעיר מ"ע יט, א: בתחלה כו'.

(50) להעיר מהמבואר בהמשך תרס"ז ד"ה ואברהם זקן ואילך, ד"ה אר"ע תרס"ז ואילך (ע' שצא), ועוד — דע"י עמלים בתורה בכח עצמו דוקא מוסיף ומחדש בתורה ומגיע בעצמות א"ס.

(51) להעיר מלקושי ח"ז ע' 22 ואילך, מה שהדירה בתחתונים לעצמותו ית' היא דוקא בעוה"ז התחתון ע"י העבודה באופן של התחדשות. וראה שם הערה 73, 74. ולהעיר גם מלקושי חט"ו ע' 97, וש"נ.

(52) ראה לקוית שה"ש מ, א. המשך שמח תשמח תרנ"ז בתחילתו. וראה לעיל ע' 155 שוה"ג להערה 56.

(ב) אפילו דעם ענין פון „ופנית אליכם“ גופא רופט אן רשׁי „לשלם שכרכם“ — ד.ה. עס איז אן ענין פון שׁכר — ולכאורה: דער מושג „שכר“ מיינט א זאך אלס באַלוינונג פאַר דער אַרבעט, אָבער דער „פועל“ און דער „מלך שׁכר כו“ בלייבן באַזונדערע מציאות'ן:

איז נײַט מובן: בשלמא ווען עס וואָלט זיך גערעדט וועגן א שׁכר פון גילויים, איז כּשם ווי ס'איז נײַט שײך אַז איז זײ זאָל זיך „אויסזאָגן“ עצמותו ית' (נאָר בלויז ווי עצמותו ית' שטייט אין אַ תנועה פון המשכה וצמצום), אַזוי נעמען זײ אויך נײַט דורך דעם עצם פון אַ אידן, אַז זײ זאָלן ווערן איין זאך מיט'ן אידן; וויבאַלד אָבער אַז דאָ רעדט זיך וועגן דער „ופנית אליכם“ פון עצמות — ווי פאַסט אויף דעם דער לשון „לשלם שכרכם“?

יב. איז דער ביאור אין דעם: אין דער עבודה פון „עמלים בתורה“ גופא — וואָס נעמט זיך מצד פנימיות ועצמות הנפש — זײנען פאַראַן צוויי אופנים⁵⁵:

א) ער טוט עס טאַקע מצד עצם נפשו, אָבער ס'איז פאַראַן דערביי אַ חשבון און מבוקש — ער וויל ווערן איין זאך מיט עצמות; און וויבאַלד אַז ס'איז דאָ דער-בײַ זײַן רצון, איז דאָס גופא אַ באַווייז אַז עס איז דאָ עפעס אַן אַרט פאַר אַ מציאות וואָס איז נײַט עצמות — ס'איז דאָ דער „ער“⁵⁶ וואָס וויל זיך פאַר-אייניקן מיט עצמות.

שׁכר מיט אַ ריבוי אין גשמיות'דיקע ענינים — ולכאורה: וואָס פאַר אַ שייכות האָט דער ריבוי בגשמיות צום ענין פון „ופנית אליכם“ פון עצמותו ית'?

איז דער ביאור אין דעם: ווען עס וואָלט זיך גערעדט וועגן א שׁכר פון אורות והשפעות וואָס זײנען מוגדר אין גדר פון „בליג“ (אָדער עכ״פּ אין גדר „גילוי“), און קענען דערפאַר נײַט נתגלה ווערן למטה אין זײער מעלה ומדריגה, נאָר דוקא בדרך צמצום און מיעוט אין דער השפעה, דאָן וואָלט אַ גרעסערע און העכערע ברכה געמיינט — אַ העכערער „גילוי“, אין רוחניות'דיקע ענינים:

וויבאַלד אָבער אַז דער „ופנית אליכם“ איז פון עצמותו ית', וואָס איז נײַט מוגדר אין קיין גדר, דערפאַר קומט אַט די ברכה אויך (און דוקא) אין גשמיות'דיקע ענינים⁵⁷, אין אַ ריבוי בגשמיות בטוב הנראה והנגלה אַז קיינע צמצומים, ווי עס איז מצד עצמותו ית'.

יא. עס איז אָבער נאָך אַלץ נײַט גלאַטטיק:

א) אמת טאַקע אַז מצד עצמותו ית' קומט אַראָפּ די ברכה (אויך) אין אַ ריבוי בגשמיות — אָבער וואָס פאַר אַ תפיסת מקום האָט דער שׁכר לגבי דעם וואָס דורך „פנית אליכם“ פון עצמות ווערט אַ איד איין זאך, כביכול, מיט עצמות?

55) ראה ד״ה ואתם תהיו לי ת״רס. ד״ה ואתם התרומה עת״ר. וראה שם סד״ה תקע״. ד״ה בסוכות. וראה ספר הערכים-חב״ד ח״א ע״ שט, ע״ שנג, ע״ תפד״ה, ושו״נ ולהעיר גם מלקיטש ח״א שם.
56) ע״ד משיׁכ בתנאי פליה „אמ״י הוא צד״ג עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים... הוא דבר בפ״ע ירא ה' ואהבו״ וראה ג״כ שם פליז (מה, סע״א).

53) וכידוע שעצמות שײך כביכול דוקא להגוף (תורת שלום ע״ 12, ע״ 120).

54) ע״ם הנ״ל מתורצת גם שאלת המפרשים מה שכל היעידים והשׁכר כאן הם יעידים גשמיים ולא שׁכר רוחני — הובאו כ״כ באברבנאל ריש פרשתנו. כלי יקר פרשתנו (כו, יב) — אבל ראה רמב״ם הל' תשובה רפ״ט.

בשעת אָבער די עבודה איז בתכלית השלימות, אן קיין מבוקש ותכלית — דאן איז דער ענין פון „ופניתי אליכם“ בתכלית השלימות, ווי דער סיום הפרשה „ואולך אתכם קוממיות“ — אן די קומה פון אויבערשטן און די קומה פון אידן ווערן איין קומה⁵⁸, ישראל ומלכא בלחודוהי.

(משיחת ש"פ בהו"ב תשל"ז)

ב) ער טוט דאס אן קיין חשבון אָדער מבוקש, אפילו ניט צו ווערן איין זאך מיט עצמות (נאָר צו מקיים זיין דעם רצון העליון), ובמילא איז אין דעם ניטאָ קיין הגבלות; און אין דעם אופן העבודה האָט קיין אָרט ניט קיין זאך אויסער עצמות.

און מצד די צוויי אופנים אין עבודה זיינען דאָ צוויי אופנים אין דעם „ופניתי אליכם“:

ווען די עבודה איז אין דעם ערשטן אופן, וואו עס פאָרבלייבט עפעס אן אָרט פאַר זיין מציאות (וואָס וויל ווערן איין זאך מיט עצמות) איז אויך דער „ופניתי אליכם“ (די התאחדות צווישן אידן מיט עצמות וואָס ווערט דורך „עמלים בתורה“) אין אן אופן וואָס דער איד פאָרבלייבט אין זיין מציאות, ובמילא הייסט עס אן ענין פון „שכר“,

[און דערפאַר איז די תורה מפרט די יעודים גשמיים וואָס קומען אַראָפּ מצד דעם „ופניתי אליכם“ — וואָרום ווייַ באַלד ס'איז נאָך געבליבן אן אָרט פאַר זיין מציאות, איז דאָ עפעס אַ תפיסת מקום פאַר זיינע צרכים, אויך גשמיות־דיקע צרכים כו'⁵⁷].

(57) להעיר מרמב"ם סוף הל' מלכים: ובאותו הזמן כו' מעדינים מצוין כעפר כו' ולא יהי עסק כו'.

(58) שנכללים בתיבה אחת „קוממיות“. ולהעיר מלקו"ש ח"ז ע' 201.

ולהעיר שבפרש"י שם פי' „בקומה זקופה“ כפירושו כאן עה"פ „והרביתי אתכם“. ועפ"ז י"ל שבפרטיות ב' ענינים הגיל ב' „ופניתי אליכם“ הם ב' הענינים המבוארים בהמשך הכתוב „והפריתי אתכם, בפרי רבתי“. והרביתי אתכם, בקומה זקופה:

מצד אופן הא' שאינו נעשה חד ממש עם עצמות, הר"ז בא בפועל בריבוי (בכמות) שמחוץ הימנו, פו"ר: אבל כאשר עבודתו היא בלי שום מבוקש ולמעלה ממדוה"ג, שאז ה„פניתי אליכם“ הוא שנעשה כולא חד עם עצמות, ה"ז לא מחוץ הימנו אלא ריבוי (באיכות) בעצמו, ש„יש הנברא“ הוא „יש האמיתי“ (ולהעיר מביאורו בשלח מג, ג) — „קומה זקופה“.

בחוקותי ג

ווערט אַרומגערעדט אין די דרושים אויף התחלת ספר ויקרא און התחלת פ' בחוקותי — די זעלבע נקודה איז אויך מבואר אינעם סיום פון די דרושים אויף פ' בחוקותי.

און נאָכמער דבר פלא: אין תורה שבכתב איז דער סיום פון פ' בחוקותי אויך דער סיום פון ספר ויקרא, אָבער אין לקוֹת זיינען דאָ „הוספות“ נאָך די דרושים פון פ' בחוקותי⁴ — זעט מען, אַז אויך אינעם סיום פון די „הוספות“ רעדט זיך וועגן דעם זעלבן ענין הנ"ל.

ב. די שייכות „נעוץ סופן בתחלתו“ אין פשטות צווישן התחלת ספר ויקרא און זיין סיום: ספר ויקרא הויבט זיך אָן מיט די דינים פון קרבנות⁴ — „אדם כי יקריב מכם קרבן לה' גו'⁵, און אויך דער סיום פון ספר ויקרא רעדט וועגן (צוויי סוגי) קרבנות — (א) בכור⁶, (ב) מעשר בהמה⁷.

און וויבאלד אַז דוקא די צוויי קרבנות ווערן דערמאנט בסופו פון ספר ויקרא — דאָרף מען זאָגן, אַז אין זיי שפיגלט

א. מ'האט שוין מערערע מאל גערעדט¹, אַז ס'איז דאָ אַ שייכות מיוחדת צווישן דער התחלה און דעם סיום פון יעדן ענין אין תורה — ע"ד ווי עס שטייט אין ספר יצירה²: „נעוץ סופן בתחלתו ותחלתו בסופו“ — און עד"ז אין תושב"כ: די התחלה וסיום פון יעדן ספר און אויך פון יעדער סדרה, האָבן צווישן זיך אַ שייכות וקשר (בתוכו).

לויט דעם בפרשתנו — בחוקותי: ווי-באלד אַז דער סיום פון דער סדרה איז דער „סופן“ סיי פון ספר ויקרא און סיי פון פ' בחוקותי — דאָרף מען זאָגן, אַז עס איז דאָ אַ נקודה משותפת צווישן התחלת ספר ויקרא³, התחלת פ' בחוקותי, און סוף פ' בחוקותי.

און דאָ זעט מען אַ דבר פלא: לויט ווי די התחלות פון ספר ויקרא און פ' בחוקותי זיינען מבואר אין לקוֹת — די „חסידישע פרשיות“ פון די וואָכן — ווערט קלאָר ווי די ביידע התחלות (וואָס זיינען דאָרט מפורש לויטן זעלבן תוכן) זיינען „נעוץ בסופן“ — אינעם סיום פון אונזער סדרה.

און דערביי זעט מען דעם „נעוץ סופן בתחלתו“ (ניט נאָר אין שייכות צו תורה שבכתב, נאָר) אויך אינעם ספר לקוֹת גופא³ — ווייל אַט די נקודה וואָס

(4) שג"כ הובאו לדפוס בחיי כ"ק אדמו"ר הצ"צ — בשנת תרי"א (בפעם הא' בספר בפ"ע) ובשנת תרכ"ז (בפעם הב') קיצור מדיה ראו כי כו' את השבת — בס"פ ספוד; קיצור ע"פ ולא תשבת מלה. להבין מ"ש באוצרות חיים — בסיום ספר ויקרא: לדיה בהעלותך — בסוף ספר במדבר; קיצור מדיה כי כארץ — סיום ספר דברים; קיצור ע"פ הנך יפה רעיתי — בסיום שה"ש.

(4*) להעיר אשר ספר ויקרא נקרא ספר הקרבנות — ראה רמב"ן בהקדמת ויקרא.

(5) ויקרא א, ב.
(6) פרשתנו כו, כו.

(7) שם, לב.

(1) ראה בענין „הדרן“ — לעיל ע' 135 בשוה"ג להערה 31. ועוד.

(2) פ"א מ"ז.

(2*) שהיא גם התחלת פרשת ויקרא, ולכן הנקודה משותפת גם עם סוף פרשת ויקרא.

(3) שנסדר לדפוס ע"י כ"ק אדמו"ר הצ"צ — ראה היום יום ע' טז. אנה"ק דכ"ק אדמו"ר הצ"צ ודכ"ק מו"ח אדמו"ר (נדפסו במפתחות ללקוֹת בתחלתו).